

РУДИК В. Я.,
аспірант юридичного факультету
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

УДК 342.922:378(477)
DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.4.33>

ПОВНОВАЖЕННЯ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК СКЛADOVA АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ

В статті з'ясовані повноваження закладу вищої освіти, як складової адміністративно-правового статусу на сучасному етапі розвитку України. Доведено, що це система адміністративних обов'язків та наданих загальним, профільним і спеціальним законодавством з метою їх виконання адміністративних прав, стосовно виконання ліцензійних (акредитаційних) вимог, виховання та якісного навчання здобувачів вищої освіти. Категорія «повноваження» є конституційним. Для публічного органу, без його теоретично опису та законодавчого закріплення суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють адміністративно-правове забезпечення вищої освіти не можуть виконувати свої завдання (функції). В адміністративному праві, повноваження складаються з адміністративних обов'язків та наданих щодо їх виконання адміністративних прав суб'єктів публічної адміністрації. Зроблено висновок, що в цьому контексті вони нерозривно пов'язана з принципом законності у публічному адмініструванні. Це означає, що суб'єкти публічної адміністрації, які здійснюють забезпечення освітнього процесу мають діяти у суворій відповідності до прямо наданих їм законодавством адміністративних прав. Профільний та спеціальний освітні закони використовують категорію повноваження, як провідну. Десятки норм права законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту» випасні завдяки їй. В діючому законодавстві повноваження закладу вищої освіти розкриті не безпосередньо, а через повноваження певних публічних структур – Міністерства освіти і науки України, Національного агентства якості вищої освіти, та повноважень посадових осіб – засновника, ректора, декана, завідувача кафедри та науково-педагогічних працівників. Ключовими повноваженнями щодо адміністративно-правового забезпечення вищої освіти наділяють засновник та керівник закладу вищої освіти, а найбільш широкими науково-педагогічні працівники.

Ключові слова: адміністративні права, адміністративно-правовий статус, акредитація, забезпечення, завдання, заклад вищої освіти, компетенція, ліцензування, якість.

Rudyk V. Ya. Authority of the institution of higher education in Ukraine as a component of the administrative and legal status

The article clarifies the authority of the institution of higher education as a component of the administrative and legal status at the current stage of development of Ukraine. It has been proven that this is a system of administrative duties and administrative rights provided by general, specialized, and special legislation for the purpose of their implementation, in relation to the fulfillment of licensing (accreditation) requirements, education and quality training of higher education seekers. The category of "authority" is constitutional. For a public body, without its theoretical description and legislative consolidation, the subjects of public

administration, which provide administrative and legal support for higher education, cannot perform their tasks (functions). In administrative law, powers consist of administrative duties and administrative rights granted to subjects of public administration in relation to their performance. It was concluded that in this context they are inextricably linked with the principle of legality in public administration. This means that the subjects of public administration, which ensure the educational process, must act in strict accordance with the administrative rights directly granted to them by the law. Profile and special education laws use the category of authority as the leading one. Dozens of legal norms of the Laws of Ukraine "On Education" and "On Higher Education" were adopted thanks to her. In the current legislation, the powers of a higher education institution are disclosed not directly, but through the powers of certain public structures – the Ministry of Education and Science of Ukraine, the National Agency for the Quality of Higher Education, and the powers of officials – the founder, rector, dean, head of the department and scientific and pedagogical workers. The founder and head of the institution of higher education have the key powers regarding the administrative and legal provision of higher education, and scientific and pedagogical workers have the broadest powers.

Key words: *administrative rights, accreditation, administrative and legal status, competence, institution of higher education, licensing, quality, software, task.*

Актуальність дослідження. Публічне адміністрування пронизує всю публічну матерію суспільства. Провідне місце воно займає у сфері адміністративно-правового забезпечення освіти, зокрема вищої. Адже українське суспільство не може фундаментальні питання формування майбутньої еліти держави залишати виключно у сфері приватних інтересів. Саме тому на відміну від більшості інших вагомих сфер публічного адміністрування, заклади вищої освіти проходять не тільки ліцензування спеціальностей, але й акредитацію освітніх програм.

Однією з найбільш вагомих категорій здійснює цього є повноваження суб'єктів публічної адміністрації освітньої діяльності. Як у найбільш концентрованому та системному виді можуть характеризуватися повноваженнями закладу вищої освіти. На сучасному етапі розвитку нашої держави, вища освіта в цілому, та категорія повноважень закладів вищої освіти, зокрема, проходить період свого подальшого удосконалення на засадах цінностей і інструментів стандартів Європейського союзу. Саме вирішення певних теоретичних та практичних викликів у цій сфері буде присвячена аналізована стаття.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Наукову проблематику адміністративно-правового статусу вищого навчального закладу в певних контекстах аналізували вчені-адміністративісти, Р. Щокін [1] та О. Яра [2]. Крім того, до теоретичних чинників аналізованої проблематики зверталась В. Галунко, В. Курило, В. Фелик [3], Ю. Фролов [4], та ін. Проте, безпосередньо зазначені вчені повноваження закладу вищої освіти в Україні, як складової адміністративно-правового статусу в умовах в умовах сьогодення, як юридичну категорію не аналізували.

Формулювання цілей статті. *Мета статті* полягає в тому щоб на основі аналізу теорії адміністративного права, енциклопедичних знань та діючого законодавства сформулювати поняття та розкрити зміст інституту повноваження закладу вищої освіти в Україні, як складової адміністративно-правового статусу.

Виклад основних положень. Згідно з тлумачним словником української мови «повноваження» – це право, надане кому-небудь для здійснення чогось. Права, надані особі або підприємству органами влади [5]. З погляду теорії права адміністративні повноваження – це взаємопов'язані (об'єднані) адміністративні обов'язки та права суб'єкта публічної адміністрації (адміністративного органу), надані йому законним чином і необхідні для досягнення поставлених перед ним завдань. Адміністративні повноваження класифікують за низкою

критеріїв. Так, залежно від завдання, на виконання якого будуть спрямовані повноваження, їх можна розділити на контрольні, координаційні, сервісні, юрисдикційні, регулятивні, інформаційні тощо. Залежно від місця органу публічного адміністрування, якому належать повноваження, у державній адміністрації їх можна розділити на повноваження вищого органу виконавчої влади, повноваження центральних органів виконавчої влади, повноваження місцевих органів виконавчої влади, повноваження інших державних органів, повноваження органів місцевого самоврядування. За критерієм належності повноваження можна розділити на власні (надані безпосередньо суб'єктом публічного адміністрування) та делеговані (отримані від іншого суб'єкта публічного адміністрування) [1].

Слова «повноваження» є шанованим в Конституції України, воно в ній зустрічається сто чотирнадцять раз. Для нашого аналізу найбільш слушними є його наступні контексти, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до законів України. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [6].

Також Закон України «Про освіту» належну частину своїх норм розкриває завдяки слову «повноваження». Воно у зострічається в ньому вісімдесят рази. Зокрема, щодо визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів публічного адміністрування закладом освіти. Так, керівник закладу освіти в межах наданих йому повноважень: організовує діяльність закладу освіти; вирішує питання фінансово-господарської діяльності закладу освіти; призначає на посаду та звільняє з посади працівників, визначає їх функціональні обов'язки; забезпечує організацію освітнього процесу та здійснення контролю за виконанням освітніх програм; забезпечує функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти; забезпечує умови для здійснення дієвого та відкритого громадського контролю за діяльністю закладу освіти; сприяє та створює умови для діяльності органів самоврядування закладу освіти; сприяє здоровому способу життя здобувачів освіти та працівників закладу освіти; забезпечує створення у закладі освіти безпечного освітнього середовища, вільного від насильства та булінгу (цькування) [7].

Закон України 17 лютого 2022 р. № 2073-ІХ «Про адміністративну процедуру», окремим абзацом виділяє дискреційне повноваження, як повноваження, надане адміністративному органу законом, обирати один із можливих варіантів рішення відповідно до закону та мети, з якою таке повноваження надано [8]. В цьому аспекті слід підкреслити широкую законодавчу дискретність, яка надає профільний та спеціальний закони закладу вищої освіти по виконання визначених спеціальним законом мети та завдань. Виходячи з засад, що діяльність закладу вищої освіти провадиться на принципах: автономії та самоврядування; розмежування прав, повноважень і відповідальності засновника (засновників), державних органів та органів місцевого самоврядування, до сфери управління яких належить заклад вищої освіти, органів управління закладу вищої освіти та його структурних підрозділів [7].

В цілому законодавець надає повноваження закладу вищої освіти не безпосередньо, а через певні публічні структури та посадові особи. Так, Закон України «Про вищу освіту» розвиває повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки у взаємодії з закладами вищої освіти в наступних аспектах: розробляє стратегію та програми розвитку вищої освіти і подає їх на затвердження Кабінету Міністрів України; бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері вищої освіти, науки, підготовки фахівців з вищою освітою; забезпечує функціонування Єдиної державної електронної бази з питань освіти; затверджує форми документів про вищу освіту; здійснює ліцензування освітньої діяльності у сфері вищої освіти та заходи державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог ліцензійних умов; встановлює порядок атестації педагогічних працівників закладів вищої освіти для присвоєння їм кваліфікаційних категорій і педагогічних звань у порядку,

встановленому законодавством; розробляє та затверджує стандарти вищої освіти за погодженням із Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, оприлюднює їх на своєму офіційному веб-сайті. Визначає повноваження засновника (засновників) закладу вищої освіти та формує відсилочну норму права, що заклад вищої освіти, діє на підставі власного статуту, який в обов'язковому порядку повинен містити повноваження органів управління закладу вищої освіти [9].

Наприклад, згідно з Статутом Національного університету біоресурсів і природокористування України ректор у межах своїх повноважень ректор: організовує діяльність Університету; вирішує питання фінансово-господарської діяльності Університету, затверджує його структуру і штатний розпис; видає накази і розпорядження, дає обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього процесу і структурними підрозділами Університету доручення; відповідає за результати діяльності Університету перед Міністерством освіти і науки України; є розпорядником майна і коштів; забезпечує виконання фінансового плану (кошторису), укладає та підписує договори (контракти) з юридичними і фізичними особами; формує контингент осіб, які навчаються в Університеті; підписує та видає документи про освіту; відраховує та поновлює на навчання здобувачів вищої освіти за погодженням з органами студентського самоврядування та первинними профспілковими організаціями осіб, які навчаються (якщо дана особа є членом профспілки), на підставах, установлених законодавством України; приймає на посаду та звільняє з посади працівників; призначає на конкурсній основі керівників відокремлених підрозділів – закладів освіти та інших працівників; забезпечує охорону праці, дотримання законності та порядку; визначає функціональні обов'язки працівників; створює робочі й дорадчі органи; формує склад ректорату та ін. [10].

Висновки. Отже, вище наведені теоретичні, доктринальні та законодавчі положення дають можливість сформулювати певні узагальнення щодо юридичної природи повноваження закладу вищої освіти в Україні, як складової його адміністративно-правового статусу:

– категорія «повноваження» є конституційною для публічного органу, без його теоретично опису та законодавчого закріплення суб'єкти публічної адміністрації не можуть здійснювати свої функції, цьому контексті вона нерозривно пов'язана з принципом законності, у відповідності до якого мають діяти всі суб'єкти публічної адміністрації;

– в адміністративному праві, повноваження складаються з адміністративних обов'язків та наданих щодо їх виконання адміністративних прав суб'єктів публічної адміністрації;

– профільний та спеціальний освітні закони використовують категорію повноваження, як провідну, десятки їх норм випасні завдяки їй;

– в діючому законодавстві повноваження закладу вищої освіти розкриті не безпосередньо, а через повноваження певних публічних структур – Міністерства освіти і науки України, Національного агентства якості вищої освіти та повноваження посадових осіб – засновника, ректора, декана, завідувача кафедри та науково-педагогічних працівників;

– ключовими повноваженнями щодо адміністративно-правового забезпечення вищої освіти наділяють засновник та керівник закладу вищої освіти та науково-педагогічні працівники.

Отже, повноваження закладу вищої освіти в Україні, як складова адміністративно-правового статусу – це система адміністративних обов'язків та наданих законодавством з метою їх виконання адміністративних прав з метою виконання ліцензійних (акредитаційних) вимог з метою виховання та якісного навчання здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Щокін Р. Публічне адміністрування у галузі освіти України Київ, автореф. дис. докр. юрид. наук. Київ, 2019. 36 с.
2. Яра О. Адміністративно-правове забезпечення вищої юридичної освіти в Україні: автореф. дис. докр. юрид. наук. Київ, 2021. 36 с.
3. Галуцько та ін. Адміністративне право та адміністративний процес України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за заг. ред. В. Фелика, В. Курила. Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 704 с.

4. Фролов Ю. Сутність і структура адміністративно-правового статусу вищих навчальних закладів. Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право». 2014. № 7. URL: http://pap-journal.in.ua/wp-content/uploads/2020/09/7_2014.pdf#page=142
5. Повноваження. Словник української мови: в 11 томах. Том 6. 1975. С. 684. <http://sum.in.ua/s/povnovazhenja>
6. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141
7. Про освіту. Закон України 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 38-39. ст. 380.
8. Про адміністративну процедуру. Закон України 17 лютого 2022 р. № 2073-IX. *Верховна Рада України*. 2023. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
9. Про вищу освіту. Закон України 1 липня 2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 37-38, ст. 2004. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
10. Статут Національного університету біоресурсів і природокористування України. Затверджено Наказом Міністра освіти і науки України 2 травня 2018р. № 443. https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u18/statut_nubip_ukrayini.pdf

